

různé

VOJENSKÁ
TERMINOLOGIE

V tomto článku jsme se zaměřili na objasnění některých pojmů v oblasti **ozbrojených sil, války a ozbrojeného zápasu, válčičtí a operací**. Při zpracování terminologie jsme se při vzájemných konzultacích přesvědčili o nejasnosti, nepřesnosti i nejednotnosti názorů na výklad těchto pojmů.

Nejsou-li některé závěry zcela přesné, bude tento článek jistě podnětem k rozvinutí diskuse, v níž dojde k plnému vyjasnění a zpřesnění pojmů.

— * —

13. **Ozbrojené síly ČSSR**

jsou souhrnem ozbrojených složek státu, určených k ochraně a obraně Československé socialistické republiky před vnějšími a vnitřními nepřáteli. Jejich základem tvoří vojsko a ozbrojené sbory.

Základními složkami ozbrojených sil ČSSR jsou Československá lidová armáda, ozbrojené složky Federálního ministerstva vnitra a Lidové milice.

Vojsko tvoří Československá lidová armáda a vojsko Federálního ministerstva vnitra (vojsko Pohraniční stráže a vojsko Civilní obrany). Ozbrojené sbory tvoří Sbor národní bezpečnosti a Lidové milice, popř. ozbrojené sbory, které určí vláda. V době mimořádných opatření mohou být veřejné ozbrojené a ochranné sbory a osoby, povolání k osobním úkonům pro ozbrojené síly.

Všeobecné úkoly ozbrojených sil ČSSR stanoví Branný zákon a Zákon o obraně ČSSR.

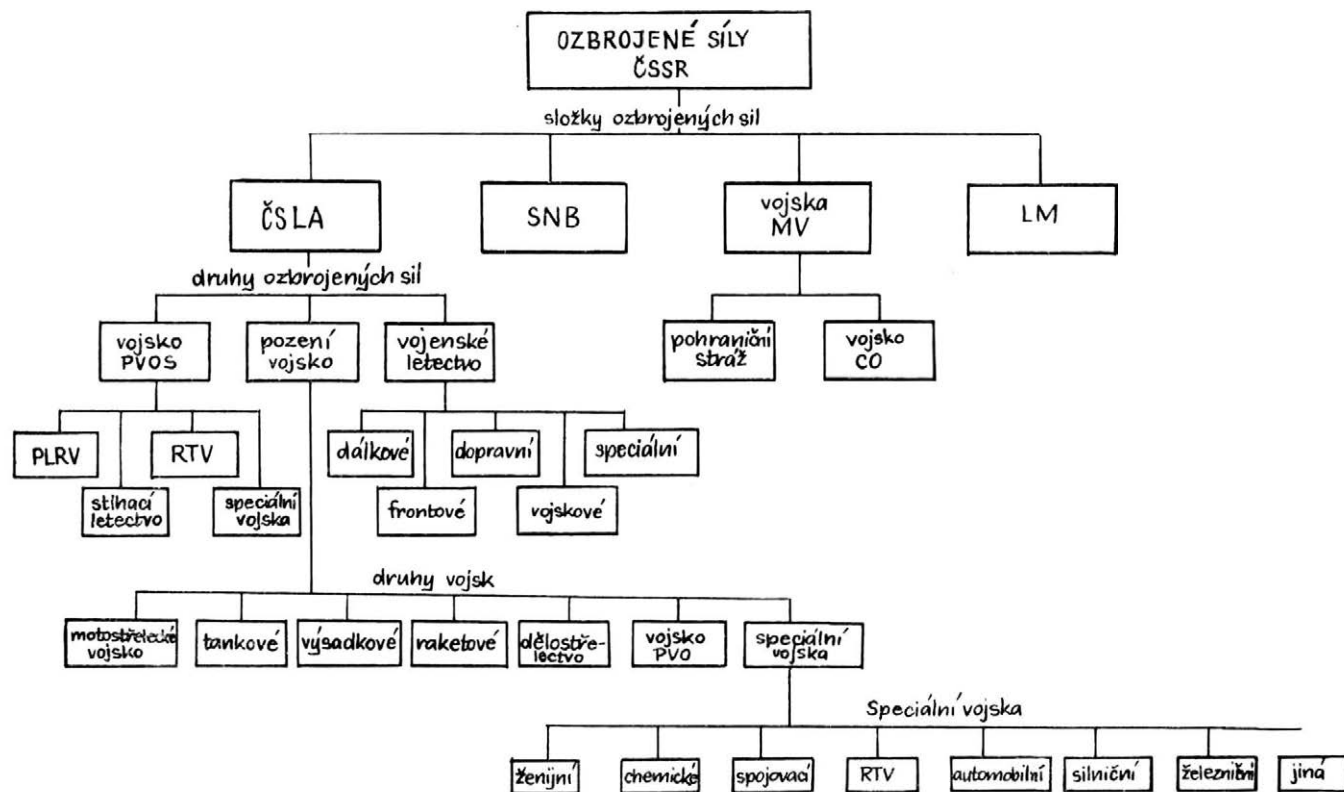
(— Rozdělení znázorňuje obr. 1.)

Druhy ozbrojených sil

jsou hlavní součástí armády, schopné vést samostatně operace a plnit strategické nebo operační úkoly. Do druhů ozbrojených sil patří raketové vojsko strategického určení, pozemní vojsko, vojsko protivzdušné obrany státu, vojenské letectvo a válečné loďstvo.

Každý druh ozbrojených sil se organizačně skládá z operačních svazů (front, armáda), samostatných svazků, ze svazků a útvarů druhů vojsk.

Generálmajor ing. Jaromír Jašek
podplukovník ing. Břetislav Janík, CSc.

Obr. 1.

Druhy vojsk

jsou součástí druhů ozbrojených sil, předurčené k přímému vedení aktivní bojové činnosti.

Pozemní vojsko se skládá z těchto druhů vojsk: motostřelecké, tankové, výsadkové, raketové, dělostřelectvo a vojsko FVO.

K zabezpečení bojové činnosti jsou do všech druhů ozbrojených sil organicky včleněna speciální vojska (ženijní, chemické, spojovací, radiotechnické, automobilní, silniční, železniční aj.).

22. Válka

Společným rysem válek všech dob byl jejich sociálně ekonomický a politický obsah, určený v každé válce charakterem politických cílů, pro které se vedla. Podle cílů se války dělí na spravedlivé a nespravedlivé.

Válka nepředstavuje něco samostatného, nezávislého na průběhu společenského vývoje, ale je spjata se společenským zřízením, z něhož vyšla. Proto chápeme každou válku jako „pokračování politiky jinými (a to násilnými) prostředky“.

Politiku vládnoucí třídy uskutečňuje stát, který má síly a prostředky k zabezpečení a ochraně této třídy. Při střetnutí těchto třídních sil uvnitř státu s různými sociálními systémy tvoří hlavní obsah boje třídní boj, jehož jednou z forem je válka (ozbrojené střetnutí nejvyšší formou politického boje).

Zahraniční i vnitřní politika každého státu má společný základ — politicko-ekonomické státní zřízení, jeho třídní strukturu. Proto při studiu podstaty války zkoumáme politiku těch kterých tříd, jejich státu vcelku a za dlouhé údobí.

Soudobá válka je velmi složitý sociálně politický jev. Neomezuje se jen na střetnutí ozbrojených sil. Bojující strany používají ve válce takové formy a prostředky boje, které stále používá politika — ideologické, ekonomické, diplomatické aj., jenže v ostřejších formách a s použitím jiných způsobů než v míru a přitom zasahuje všechny stránky života státu.

23. Ozbrojený zápas

Je činností ozbrojených sil za války, která spočívá v ničení sil, prostředků a zdrojů nepřítele a směřuje k vytvoření podmínek k dosažení cílů války. Je jedním ze společenských jevů, hlavním prostředkem, nutnou součástí a podstatným znakem války.

Způsoby vedení ozbrojeného zápasu představují souhrn forem a metod využití ozbrojených sil jako prostředku ozbrojeného zápasu.

Způsob ozbrojeného zápasu je charakterizován hlavním objektem válečné činnosti, druhy válečné činnosti, konkrétními formami, v nichž se v ozbrojeném zápasu projevují, spojováním a vzájemným působením těchto forem. Je dále charakterizován časovým a prostorovým vztahem mezi palbou a pohybem vojsk.

Způsob ozbrojeného zápasu vyplývá především z třídního charakteru a politických cílů války. Je ovlivňován možnostmi zbraní a techniky zavedené do výzbroje armád, schopnostmi a možnostmi lidí využívat zbraní a techniky, schopnostmi velitelského sboru a politického vedení státu a vojenskogeografickými podmínkami válčistiště.

V zásadě můžeme rozlišit manévrový a poziciční způsob vedení ozbrojeného zápasu. V závislosti na hlavním objektu válečné činnosti a vzájemného vztahu palby a pohybu můžeme rozlišit způsob vedení ozbrojeného zápasu. Ten spočívá v ničení hlavního uskupení nepřítele v jedné rozhodující bitvě, v postupném ničení ozbrojených sil nepřítele na válčistišti nebo v současném ničení rozhodujících zdrojů a prostředků nepřítele v celé hloubce válčistiště a na zámořských válčistištích za současného ničení uskupení ozbrojených sil nepřítele na válčistišti.

Druhy válečné činnosti ozbrojených sil v příští možné válce

Vojenská doktrína socialistických států rozeznává tyto druhy válečné činnosti ozbrojených sil v příští možné válce:

— činnost strategických jaderných sil ke zničení nepřítele vedená s cílem rozbořit a zničit objekty, které tvoří základ válečné ekonomického potenciálu nepřítele, narušit systém státní správy a řízení ozbrojených sil, zničit strategické jaderné prostředky a hlavní uskupení vojsk;

— válečnou činnost, která spočívá ve vedení strategické operace na válčistišti s cílem dovršit zničení nepřátelských sil, za účasti všech druhů ozbrojených sil,

— ochranu zápolí socialistických zemí a uskupení vojsk před nepřátelskými úderů raketovými, vzdušnými a kosmickými prostředky;

— válečnou činnost na námořních válčistištích s cílem rozdrtit uskupení nepřátelského válečného loďstva.

V průběhu ozbrojeného zápasu každý druh válečné činnosti nabývá konkrétní formy.

Formy ozbrojeného zápasu

nebo také formy válečné činnosti, jsou dílčí formy, v nichž se projevuje činnost ozbrojených sil a z nichž se ozbrojený zápas skládá jako celková forma ozbrojeného násilí.

Je to souhrn činnosti ozbrojených sil, jejich druhů nebo druhů vojsk, spojených jednotným zámyslem a směřující k dosažení stanoveného cíle. Forma je určována druhem ozbrojených sil, jehož činnost je určující, rozsahem a způsobem použití sil a prostorovým rozmachem.

Jako formy ozbrojeného zápasu (činnosti ozbrojených sil) rozeznáváme například (taktických jednotek), sražení, operaci (operačních svazů), bitvu, tažení (strategické uskupení). Z těchto forem jsou některé formami organizačními.

Organizační formou činnosti vojsk se rozumí souhrn plánované činnosti ozbrojených sil ve vymezeném prostoru a čase s vymezenými cíli.

Dějiště války

je území, které je prostorem činnosti ozbrojených sil a přímou základnou pro jejich doplňování a zásobování. Dějištěm války může být celá země nebo její část.

Tažení

je souhrn operací, spojených jednotným strategickým cílem, vedených v průběhu určitého období války k dosažení jednoho z jejích dílčích cílů. Zabírá delší časový úsek a zúčastní se ho hlavní strategické uskupení.

Bitva

je souhrnem řady současných i postupných rozhodujících sražení hlavních strategických uskupení stran na nejdůležitějších strategických směrech nebo válčisti, na jejichž výsledku závisí úspěch tažení nebo určitého období války.

Tato sražení jsou spojena jednotným cílem a zámyslem, vyznačují se velkým vypětím a vedou k porážce hlavních sil nepřítel na daném strategickém směru nebo válčisti k ovládnutí nejdůležitějších strategických objektů.

Válčisti

je prostor souše a moře se vzdušným prostorem, na němž se ozbrojené síly připravují, rozvíjejí a mohou vést válečnou činnost ve strategickém rozsahu.

Prostor válčisti zahrnuje zpravidla značnou část kontinentu a přilehlé moře

nebo značnou část oceánu. Na válčisti řeší ozbrojené síly válčících stran rozhodující strategické úkoly taženími, popř. strategickými operacemi.

Podle charakteru zemského povrchu a z hlediska použití různých druhů ozbrojených sil, rozděluje válčisti na pozemní, námořní a smíšená; podle významu na válčisti hlavní a podružná. Na každém válčisti bývá jeden nebo dva strategické směry.

Strategická operace

je souhrn jaderných úderů strategických jaderných sil, operací a bojové činnosti ostatních druhů ozbrojených sil, vedených podle jednotného zámyslu s cílem dosáhnout základních strategických cílů na válčisti.

Obsahem strategické operace jsou hromadné údery raketových vojsk strategického určení, operace dálkového letectva, operace frontů, bojová činnost vojsk PVO, výsadekové operace vzdušných a námořních výsadků a operace válečného loďstva.

Prostory a objekty strategického významu

jsou prostory a objekty, které mají z hospodářského, politického a vojenského hlediska význam pro obranyschopnost celého státu, koalice států a jejichž ovládnutí, zničení, zatarasení má rozhodující vliv na celkovou činnost ozbrojených sil nebo na činnost ozbrojených sil na válčisti, na průběh ozbrojeného zápasu na válčisti, popř. vcelku na průběh a výsledek období války nebo války vcelku.

Operace

je souhrn bojové činnosti jednoho nebo několika operačních svazů, jednoho nebo několika druhů ozbrojených sil ve vymezeném prostoru i času, ale sjednocené jednotným zámyslem a plánem k dosažení stanoveného operačního (popř. strategického) cíle.

Podle druhu ozbrojených sil operace dělíme na pozemní, námořní, vzdušné a výsadekové.

Pozemní operace dělíme podle převládajícího druhu bojové činnosti na operace útočné a obranné, podle rozsahu zúčastněných sil na armádní, frontové a skupiny frontů.

Operace od sebe odlišujeme a můžeme hodnotit podle jejich cíle (zamýšleného a skutečně dosaženého), podle množství sil a prostředků zúčastněných v operaci a podle rozmachu.

Ráz válečných akcí a jejich vzájemný vztah

Tabulka 1

Válečné akce			Prostor válečných akcí	Hloubka válečných akcí
Organizace bojové činnosti (cíle, plány)	Účast sil	Ráz vlastní bojové činnosti		
Válka (jako pokračování politiky)	Celá společnost zúčastněných států	Válka (jako ozbrojený zápas)	Dějiště války	Území celého státu
Tažení	Ozbrojené síly (část nebo i hlavní část)	Bitva	Válčiště	Týlový prostor fronty
Operace	Operační svazy	Sražení	Prostor sražení	Divizní až armádní týlový prostor
Boj	Jednotky až svazky	Boj	Bojiště	Týlový prostor útvarů

Sražení

je střetnutí bojujících stran v operačním měřítku. Skládá se z řady bojů rozložených do šířky a do hloubky, spojených co do času a cíle a zameškaných k řešení jednoho z dílčích úkolů operace. Sražení vzniká během operace, jako důsledek odvetné činnosti nepřítele.

Je nejdůležitější částí operace a vedou je všechny síly nebo hlavní části sil velkého uskupení vojsk — armády, fronty, skupiny frontů.

Prostor sražení

je prostor, v jehož obvodu operační svazy pozemního vojska, letectva nebo válečného loďstva vedou sražení.

Boj

je organizované ozbrojené střetnutí jednotek útvarů a svazků různých druhů vojsk, jehož cílem je samostatně nebo ve vzájemné součinnosti zničit nebo zaujmout taktické uskupení nepřítele nebo mu způsobit takové ztráty, které mu znemožní splnit vytyčené úkoly.

Boj je veden na zemi, ve vzduchu, na moři; probíhá na poměrně malém území a zpravidla netrvá dlouho.

Bojiště

je prostor, ve kterém jednotky, útvary a svazky pozemního vojska, letectva a válečného loďstva vedou bezprostřední boj s nepřítelem.

Ráz válečných akcí a jejich vzájemný vztah — viz tabulku 1.

Strategický cíl

je požadovaný (plánovaný) nebo dosažený výsledek činnosti ozbrojených sil, který ovlivňuje další průběh nebo i výsledek ozbrojeného zápasu na válčišti nebo několika válčištích, i průběh a výsledek války vcelku nebo jejího období.

Splnění strategického cíle vytváří podmínky k dosažení i celkových výsledků války. Dosahuje se strategickými formami válečné činnosti druhů ozbrojených sil. Spočívá zpravidla ve vyřazení nebo podstatném snížení významu druhu nebo několika druhů ozbrojených sil nepřítele, ve zničení nebo způsobení rozhodujících ztrát strategickému uskupení ozbrojených sil na válčišti, ve vyřazení ekonomických, politicko-správních center ovlivňujících život státu nebo koalice států a zabezpečení ozbrojených sil, v narušení řízení ozbrojených sil, nebo politického a správního

řízení společností a státu vcelku. Zpravidla je spojen s ovládnutím prostorů nebo objektů, které mají rozhodující význam pro činnost ozbrojených sil na válčišti nebo na strategickém směru a pro život státu nebo koalice států.

Operační cíl

je požadovaný (plánovaný) nebo dosažený výsledek činnosti ozbrojených sil, který ovlivňuje průběh a zpravidla i celkový výsledek operace. Ovlivňuje další činnost vyšších operačních a operačních svazů. Dosahuje se zpravidla činností druhů ozbrojených sil, v operačním měřítku činností vyšších operačních nebo operačních svazů.

Spočívá zpravidla ve vyřazení nebo v podstatném snížení bojeschopnosti operačního uskupení vojsk nepřítel, ve vyřazení, zničení nebo ovládnutí prostorů, objektů či prostředků, které mají význam pro činnost operačních uskupení vojsk, ve vyřazení nebo ovládnutí prostorů, center či objektů, které mají význam pro politické, správní či vojenské řízení činnosti na rozsáhlejší území státu.

Taktický cíl

je čára, objekt, prostor taktického významu, jehož ovládnutí, zničení má rozhodující vliv na splnění bojového úkolu.

Strategický směr

je pásmo na válčišti, které zahrnuje prostory a objekty strategického významu. Umožňuje rozvinout strategické uskupení ozbrojených sil a vést válečné akce ve strategickém rozsahu. Strategické směry na válčišti mají zpravidla dlouhotrvající nebo historicky relativně trvalý charakter, který vyplývá z přírodních podmínek, politického, ekonomického a vojenského významu objektů a prostorů na válčišti. Strategický směr zahrnuje několik operačních směrů.

Operační směr

je pásmo, které zahrnuje prostory a objekty operačního významu. Umožňuje rozvinutí a vedení činnosti vyšších operačních svazů, popř. operačních svazů. Je zpravidla částí strategického směru. Přirozený operační směr je pásmo, které umožňuje svými přírodními podmínkami sládit úsilí vojsk, vést bojovou činnost a udržovat součinnost v operačním měřítku. Je ohraničen přirozenými překážkami operačního významu (zpravidla rozsáhlejšími těžko průchodnými prostory).

Operační směr nemusí být trvalý. Na válčišti a na strategických směrech mohou vzniknout nebo ztratit význam operační směry v závislosti na vývoji operací, na výsledcích válečné činnosti, na výsledcích ničivých úderů, na vzniku nebo rozbití operačních uskupení vojsk a na změně politického, ekonomického či vojenského významu prostorů a objektů

Taktický směr

je pásmo terénu, které směřuje k taktickému cíli. Umožňuje svou tvárností a komunikační sítí rozvinutí bojových sestav svazků (útvárů, jednotek) při plnění jejich taktických úkolů. Ovládnutí důležitých operačně taktických objektů v tomto pásmu terénu vytváří výhodné podmínky k dosažení cílů boje a splnění úkolů operace.

Operační sestava

je funkční a prostorové uspořádání sil a prostředků operačního svazu k plnění operačního úkolu.

Operační sestava záleží na předurčení vojsk, na plněných úkolech a na charakteru válčiště.

Operační sestava musí odpovídat zámyslu operace, stanoveným úkolům a musí zabezpečovat soustředění hlavního úsilí ke splnění nejdůležitějších úkolů, možnost rychlého využití výsledků jaderných úderů vojsky, jejich těsnou součinnost, nutné podmínky k manévru jadernými prostředky a vojsky a ochranu proti zbraňům hromadného ničení.

Operační úkol

je prostorově a časově vymezený způsob činnosti vojsk operačního nebo vyššího operačního svazu k dosažení operačního cíle, popř. jeho důležité části.

Operační hloubka

je prostor za vlastními i nepřátelskými bojovými sestavami svazků prvního operačního sledu, ve kterém jsou při zahájení operace rozmístěny druhé sledy a operační zálohy.

Operační manévr

je organizované a rychlé přemístění určitého uskupení vojsk v průběhu operace buď v souhlase s plánem operace, nebo podle konkrétně vzniklé situace, avšak v intencích zámyslu operace, k zaujetí

nejvýhodnější situace pro splnění úkolů, na nichž závisí dosažení cíle operace.

Taktický manévru

je druh manévru, uskutečňovaný v boji v souladu s celkovým zámyslem boje pro vytvoření výhodných podmínek k rozdrce- ní nepřítele a k dosažení taktických cílů při plnění bojových úkolů.

Jeho rozsah závisí na silách, které jej vedou (jednotky až svazky).

Operační součinnost

je sladění bojové činnosti a manévru vojsk operačních svazů, svazků a útvarů druhů vojsk, podle úkolu, místa, času při přípravě a plnění operačního úkolu, v duchu zámyslu velitele k dosažení cíle operace.

Operační zálohy

jsou části operační sestavy, určené a zasazené do bojové činnosti v rozhodném okamžiku operace, k odrazení nenadálých úderů nepřítele, k rozvíjení úspěchu a hlavním nebo jiným výhodným směru, k plnění nových úkolů v operaci nebo úhradě ztrát či zesílení prvního operačního sledu. Jsou prostředkem, jímž může velitel operačního svazu reagovat na konkrétní průběh operace.

Operační svaz

je obecné označení druhu ozbrojených sil nestálého složení, vytvářený a určený k plnění operačních (v některých případech i strategických) úkolů.

Operačním svazem v pozemním vojsku je armáda (front — vyšší operační svaz). Podle svého určení se skládá z různého počtu svazků (taktických — divize, brigáda nebo operačně taktických — sbor), svazků a útvarů druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Svazek

je obecné označení pevné organizační struktury vševojskových útvarů, útvarů a jednotek druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, určené k plnění operačně taktických úkolů.

Zápolí

je strategický pojem, kterým rozumíme území státu a koalice států za zadní hranicí fronty a všechny výrobní síly, obyvatelstvo, ekonomiku, státní rezervy materiálu a jiných prostředků, všechny zdroje morální, ekonomické, politické síly státu a koalice států se státními, politickými, společenskými, ekonomickými orgány, zařízeními, silami a prostředky i těmi vojenskými orgány, silami a prostředky, které nejsou určeny k přímé účasti v operacích na frontě.

Pojem zápolí používáme především v rámci celé koalice států.

Teritorium

je operačně strategický pojem, kterým rozumíme území státu nebo jeho část, vymezenou správními (politickosprávními) hranicemi s obyvatelstvem, výrobními silami, ekonomikou, zdroji a zásobami materiálu i jiných prostředků se svými řídicími orgány, státními, politickými, ekonomickými a vojenskými organizacemi a zařízeními, silami a prostředky působícími nebo určenými k činnosti především na teritoriu.

Fronta

je část válčiště, na němž jsou vedeny pozemní operace a rozmístěny ozbrojené síly, určené k vedení operací včetně jejich týlových zařízení a základů. Zadní hranicí fronty (frontového pásma) je týlová hranice frontu.

V užším slova smyslu rozumíme pod pojmem fronta čáru dotyku ozbrojených sil obou válčících stran.